

Skallegravningen i Roskilde Fjord

Da sejlrenden til Frederikssund Havn i 1896 blev uddybet, blev det konstateret, at der på bunden af Roskilde Fjord var enorme forekomster af østersskaller, men umiddelbart var der ingen, der forestillede sig, at skallerne kunne udnyttes industrielt.

Forklaringen på skalleforekomsterne skal findes ved Roskilde Fjords dannelse omkring 13.000 f.Kr. i forbindelse med afslutningen af den sidste istid. De sidste ismasser smeltede bort, og vandstanden i fjordene var dengang fem-syv meter højere end i dag. Landskabet var dybe, forgrenede fjorde med skovklædte øer. Kystlinjen ses i dag, hvis den er uforstyrret, som en terrassekant ovenover et plateau. Det kraftige tidevand førte hele tiden frisk vand fra Kattegat ind i fjorden og skabte de næste 2.500 år gode livsbetingelser for et rigt dyreliv, herunder østers, der dannede nogle af verdens største østersbanker.

Møllekrogen ved Selsø. Fotograf: Patrick Holbek.

Jægerne bosatte sig langs kysten og nød godt af fjordens rige forekomster af sæler, fisk og skaldyr, og i skovene levede kronhjorte, vildsvin og rådyr, der også indgik i kystjægerens rigelige og varierede føde. Stenalderjægerne har sat sig spor i form af de hen ved 300 bopladser, der som perler på en snor ligger rundt om fjorden.

Skallebankerne blokerede efterhånden for strømstederne i fjorden, vandudvekslingen i fjorden blev mindre, og saltindholdet faldt. Østers

behøver et minimum af saltindhold, og de mange østers slog sig selv ihjel. Østers uddøde i fjorden omkring 3.000 f.Kr., og der er ingen østers i fjorden i dag.

Skallegravning

I moderne tid var brødrene Helbo Hansen de første, der lokalt interesserede sig for østersskallerne som et industriprodukt. De påbegyndte i 1920'erne skalleudgravning på tørt land i Vente Huse ved Selsø på bunden af det tidligere stenalderhav. De indvundne og forarbejdede østersskaller blev solgt som fodertilskud til æglæggende høns og eksporteret især til England, men også det øvrige Europa.

Skallegravningen var en god forretning, og fra 1930'erne påbegyndtes flere skalleværker langs kysten og blev en meget udbredt industri. Arbejdet foregik oprindeligt ved spandkæder, der gravede skallerne op fra fjordbunden, hvorefter de i pramme blev sejlet ind til fabrikkerne, der lå på begge sider af fjorden, hvor de blev knust, tørret og fyldt i sække. Senere kom der ny teknik til, og skallerne blev simpelthen pumpet eller suget op fra fjordbunden.

Skallegravningen efterlod store partier af fjordbunden øde og 'død'. Oppumpningen af østersskaller skabte store og dybe huller i bunden. Bundvegetationen og fiskebestanden tog skade. De lavvandede områder, der er levesteder

Hornfiskere ved Roskilde Fjord. Fotograf: Patrick Holbek.

(habitater) for mange fuglearter, var truet. I 1980'erne kom industrien for alvor i modvind, og skallegravningens dage i Roskilde Fjord var talte. I 1994 kom Miljøministeriets bekendtgørelse, og et lokalt industrieventyr sluttede, da skallegravningen med udgangen af 1997 definitivt ophørte i Roskilde Fjord.

I dag er der ikke meget tilbage af fabriksanlæggene langs fjorden, ud over resterne af havneanlæg, som efterhånden omlægges til rekreative områder.

Links

Roskilde Fjords natur- og dyreliv.
www.roskilde-fjord.dk